

Gazeta si F6ie'a esse regulatu o data pe septemana, adeca: Martia. —

Pretulu loru este pe 1 anu 10 f., pe diumetate anu 5 f. austr. inla- Intruia Monarchiei.

GAZETA

Pentru tieri straine 7 f. 35 cr. pe 1 sem., si 14 f. 70 cr. pe 1 an. Se prenumera la tote postele c. r., cum si la toti cunoscutii nostri DD. corespondinti. Pentru serie „petit“ se ceru 8 cr. val. austr.

TRANSILVANIAI.

Monarchi'a Austriaca.

Publicare.

Institutia de vindecarea omilor de Brasiu... se va redosida din anul acesta... diné desnică puză dn Septembrie a. n.

Pzitimasi de omi, karij voieski a oi primisi dn namitazi incitază, aș cș ce prescheteze Domniai c. p. oiciă chiruzade- riază doktoră de medicină Maier, și dn uscă de scriție, și ași o dokumenta pe ačesta kș znă atestată de scriție dola dn- tizăă oficiăă locală.

C. P. ПРЕФЕКТОРЪ Брашовъ 14. Aprilie 1860.

Pretheditеле
Grüner m. p.

БРЕВЕА ДЕ ЕСКОМЪНИКЪЧЪНЕ a Pontificelst Pisch IX.

Дн жрналеле челе тарі се пзвликъ маі днтрегъ текстзлă vroșkrei papali, че дн 13 pacine dese kșprinde eskomъnikarea чеa mare asvira inimiciloră днтредитъциі статзлăі uapală, dn kare noi pentra dnăstarea koloneloră estrațemă pșmaі vrtъ- toarele :

„Фіиндкъ бесерика католикъ днтемеіетъ ші днтокмітъ де Христосъ Domniai постръ спре а днтржіі pentra vinezle eteriă ală oșeniloră, ka zna че e așezază de Dămpneză, p6rtъ dn sine forma vneі sočietъциі perfectе, trebbe ka ea се поседъ o act- felis de libertate, dn kтъș се пз fie savoz la niči o pștere de otată днтрă administrarea озптълăі еі oficiăș; ші фіиндкъ ea днтрă пештирбата xcare a aчестеі libertъциі a sale avea lipș de actfelis de mijlocе, kare dъnz timpă ші днтрецирърі ераș a- месзrate trebbințeі еі, аша trebbe cș се аскрие фотзрїloră че- loră kș totzăă cingratice ale provedințeі dămpnezșști, kș kiară dn ачелашă timpă, kъndă imperiază romană se derimă ші се descăkă dn maі пzlate imperiază, Pontificelst romană, ne kare Христосъ la пвсă de канă свиретă ші de чентрă алă днтредеі sale veocerici, kъnză o domnie pependentă lămăскъ. Kș ачэ- ста а преднтржітă Dămpneză kș преапалта са днтеленчъне, ka днтре тзлцїтеа ші dїверсітатеа domnitoriloră lămешti, Папа cș се вкзре de ачееа libertate политикъ, kare i e атъț de lipș спре ексерцареа педпедекатъ а потестъциі sale опіртзале, а авкторитъциі ші ізрідикъцинеі dn т6тъ lămea.“ — Deaci treче la machъчънїле prin kare c'ăș коптърватъ пачеа dn стателе бесеричешti, la алокзцїнїле ші рекътъчънїле фкзкте кътръ гвбернзлă евалпнă спре алă dojeni, ka се днтчетезе дела actfelis de па- сарї, la днтпзтърї, kș dn провинцеле lă се прокѣмъ dїктатъра рефескъ ші се тръшїсе комїсарї оардїнезі, dn контра къреі по- рїрі prin алокзцїнеа dn 20. Ізнїă шї 26. Septembrie an. tr. a рекъматă шї аменїцатă kș ченозра veocerическъ, шї кредеа, kș znindșe тоці прецїціі бесеричеі католиче днтрă аперареа дреutz- лăі бесеричеі католичешti, се va реднт6рче дела пасзлă cșș челă пелецїзїтă, дпсъ kș dzpere vъzъndă, kș пз вреа cș се mшче de admonїцїнїле С. Сале, спре а пз'шї атраче авзпръ респонсавїлі- татеа пегледерїі овлегъчънїі sale фадъ kș пропрїетатеа бесеричеі католиче шї kș vpmашї cșї, kș пзтереа dadъ дела Христосъ de а lega шї деслега, спре а сервї шї алтора de есемпз, пзшеште maі dnkolo la ескомъникъчъне kam dn modză vrtъторїз :

„Дрешачеа, dъnzче атъț dn гъчере кътă шї dn рзгъчэ- рїле п6стре пзвлїче амă чертъ lămїна сзптълăі dъxă шї амă консздатă деспре ачэста o комїсіоне анзмітъ de кардиналі, kș дрешачеа авкторитъциі атотдївтерникзлăі Dămpneză, а Сьндїлорă а- вестол Петрă шї Павелă шї а п6стръ, декїзрѣмă de поș, kș тоці ачєа, karij dn провинцеле пзміте lăe стателорă п6стре pșmaі аș фкзктъ авзрїоїта револзцїне, апої авзрпъчъне, лзаре dn дрешачере, invazїнеа ачесторă провинцїе шї алте акте асеменеа, dn контра кърорă амă рѣдикатă dn сзсă атїнееле алокзцїнїі ale п6стре dn 20. Ізнїă шї 26. Sept. a. tr. протестă, сеш шї karij аș комїсă pșmaі kъте zna dn ачестеа, асеменеа ачєа, karij лe dōdery mandată la ачэста, karij фаворїсасеръ ексекзтареа, o сарїжїнїръ, сфъзтїръ шї karij цїнеаș de dъпшїі, прекъm dn ченер- реі тоці, karij сзптъ вреzлă претекстă (поїмă) шї dn вреzлă mōdă брекаре сеш ексерцаръ o пфлзїпцъ ажътъ6ре la ексекзта- реа пзмітелорă лзкрърї сеш le ексекзтаръ еї дпшїі пемїжлочїтă, оvnt kъzъци dn ескомъникъчънеа чеа maі mare, прекъm шї dn- тp'алте ченсърї шї педенсе бесеричешti, ne kare le декретаръ пентрă касарї de ачестеа лецїле шї кан6неле бесеричеі, консзтїз- цїнїле шї ашезъшптеле сзборъloră ченерале, deосевїтă а le копцїлзлăі Tridentїnă (sess. 22, c. 11 de reformat.) Maі про- пвцъмă dnkș kș ачэста, черпнăș печесїтатеа, de поș ескомънї- къчънеа шї апатема dn контръле kș влтерї6ра декїзръчъне, kș спре педенсъ prin ачэста пердă еї т6те шї орче прївлїеїе, гра- цїї шї фаворї, karij dn орче modă леаș фостă kșшїтїгатă дела пої сеш дела премергъторїі пострї, pontificїїі romanї, шї kș нїмеле пз i п6те деслега de ачестеа ченсърї, de кътă пої дпшїне сеш фїиторзлă Папă romană (афаръ de 6ра торцїї, шї агънчї pșmaі ne лъпгъ ресерваре, kș dn касă че еаръшї с'ар дпсзпътоша de поș рекадă dn ачееаш ченсъръ); шї maі dnkolo, kș пзлă атзлчї ворă фї недестоїнїчї а прїмї дарзлă авсолзцїнеі, пзлă кпндă дпшї ворă ретраче dn пзвлїкă т6те ачестеа акте педрепте, le ворă ревока, декїзра de певалївере, de штерсе, шї т6те le ворă рестїтзї по- денпнă шї фалтъмїпте еаръшї dn стареа de maі painte, сеш днтр'алтă modă ворă фї фкзктъ бесеричеі, п6ше шї скавнзлăі апо- отолїчеокă o кзвенїтъ шї атесзратъ сатїсфъпъчъне dn прївїпца пзктелорă сзсă меморате. Deачеа determїнїтă шї декїзрѣмă prin ачэста еспресă, kș т6те поменїтеле перс6не, kiară шї кпндă ар потé чере o мемораре kș totzăă deосевїтă, прекъm шї vpmашїі loră dn дерегъторїі пз сзпт лїберї шї скъпацї de а ачэстă сатїсфакцїне — чї некзрматă оvntă шї ворă решнэ овлегацї la ачэста спре а пзтé прїмї дарзлă авсолзцїнеі. —

Не кпндă kș інїмă плїпъ de атъръчъне, сілїцї de трїста пe- чесїтате ne днтплїнїтă овлегъчънеа oficiăлăі пострă, пз vїтмă нїчїдекътă, kș пої ачїі ne пзтзптъ цїнемă локзлă ачелзїа, kare пз вреа ш6ртеа пкзътоскзлă, чї ka cș се ре'пторкъ шї сș fie vїтă, шї kare венї dn лăме се кзвте шї се факъ ферїчїтă totă че ера пердзлă.

Deачеа ne рзгъмă фъръ днчетаре kș челе maі фербїдї рзгъчънї днтрă степенїа інїмеі п6стре кътръ mїсерїкордїа devїнă (мїлостївїреа черескъ), ka ne тоці ачєа, dn контра кърора ne афларѣмă сілїцї а апїека аспрїтеа педенсеі бесеричешti, дндз- ратъ сзї lămїнеze prin lămїна дарзлăі dămpnezăескă, шї prin пз- тереа еї чеа атотдїпогїнте оцї readъkъ дела поrpїреа стрїкъчънеі la калеа мънтзїнцїї.“

Дн vpmă се фаче дїспозъчъне чентрă пзвлїкареа ачестеі Бреве, сș се лїнескъ ne пзрецїїі бесер. Lateranense, а С. Петрă, канчеларїеі апостолїче, dn къртеа Монте Чїтаторїо шї А. Савру Флорей dn Рома.

Датзлă dn Рома la Ст. Петрă -- 26. Мартїз 1860, а non- тїфїкатзлăі алă 14. Сзпткрїсă: Pius P. P. IX.

тръ еі, вобрѣскъ датеде ші даръріле; дар' къ корреспондентълѣ пѣтеръ ші пе ромъні дитре чеі перікълші пентрѣ сімпатіеле рѣсешті, ачѣста пѣ і о пѣтемѣ ерта ніче морці. Фантеле ромънілорѣ дп цепере ші кіарѣ ші дп спечіалъ але вѣлѣденілорѣ доведіте къ аліпіреа са кътрѣ длапта дінаотіѣ демаркъ голотозіреа корреспондентълѣ къ потѣ де маліціосѣ, каре пѣ штіѣ алѣеліѣ към ар фі пѣтѣтѣ реарънка о патѣ пе ромънѣ, декътѣ местекъндѣлѣ дитр'о кълдаре къ пе сѣрві, дѣпъ към се маі фѣкъ ачѣста ші дпайте де 47, ші оре пѣ къ скопѣ, ка сѣпѣтѣ стѣма де перікълосѣ се маі ціпѣ пе ромъні де хамалі лорѣ? Дар корреспондентълѣ ачѣста оре че скопѣ пѣтѣ се айѣ; пѣ тотѣ ачелаші къндѣ с'ар фаче врео копчесізне? — Дар' се штіе Длѣі, къ ромъні аѣ къпѣтатѣ окі де Аргѣсѣ, зрекі де апрѣ, сімцѣ де пайціно, адъртекъ ка де вѣлпе, ведере де рѣсѣ (анімаре) ші гѣстѣ де тѣмъцѣ, ші де ші маі рѣмасе соболѣ дитрѣ ведереа скѣдерілорѣ сале, дар' дитрѣ окіреа челорѣ стрѣіне дитрече оріче аѣепітате. —

ПРЕСТЕ ТОТѢ. Къ сосіреа сѣрѣторілорѣ Сѣптелорѣ Нашті аѣ кам десекатѣ штіріле політїче діп рецізіале діпломатїче; тотѣ че ар маі меріта о дитпроспѣтаре се цѣртѣреште ла знеде штірі еѣетере: къ цѣнералѣ Латорісіерѣ (ф. рѣпѣвліканѣ) а прімітѣ вѣіе дела Дитпер. Наполеонѣ а дитра дп сѣрвіціалѣ Папеі, дп каре а ші дитратѣ ші а емісѣ о ордіне де зі кътрѣ міліціе, фѣкъндѣ къпоскътѣ, къ а прімітѣ кітмареа бесерїчеі католїче ші ва рѣлчїнѣ сабіа пентрѣ крештіпѣтате ші чївілісаціо, фїндѣкъ лібертатеа, Папа ші чївілісѣчнеа сѣпѣт дп перікълѣ; — къ Наполеонѣ а трѣмісѣ Папеі 12 тѣврї де челе трасе дп дарѣ, чеа че сѣ ашѣпѣтѣ ші дела Авотріа ші Баваріа; къ дп Неаполе ші Сїчіліа тѣврѣрїле се тотѣ маі тѣрескъ, дпкътѣ ла сѣсціпереа ордінеі а пѣшітѣ ші попорѣлѣ, діп каре ла 80,000 фѣкѣрѣ демѣстрѣчнї кіарѣ дп страда Толедо а капіталей Неаполе стрїгѣндѣ се трѣіѣокѣ констїтѣцінеа; къ акъм фѣрѣ дп меэлѣ цѣреі ші пѣ се пѣте дпкънїсра револѣцінеа дпфрікошатѣ; къ Франца ші Англіа се дпвоіескъ а се цїне нескарї конферїнѣ дп каѣса Елвѣдеі, каре прѣтеотѣ ші дп контра вѣтѣлї зпїверсалѣ алѣ саѣоіарзілорѣ пентрѣ анексаре; къ дп Спанїа с'а фѣкѣтѣ о дпчеркаре де інсѣрекцізне Карлістїкъ, каре фѣ дпдатѣ пѣдѣшітѣ; къ дп Грѣчіа се факѣ лагѣре де стотрѣ ші кътрѣ марцініле сѣрѣо тѣптегерене с'а концентратѣ міліціе тѣркѣ; къ денѣтацінеа ші каѣса сѣрѣсѣкъ пѣ афлѣ пѣлчере дп Константінополе; къ вр'о 42 мїі грѣчі діп Тѣрчіа аѣ трекътѣ ла католїціотѣ; дп Бесеравїа с'а концентратѣ маі тѣлѣтѣ міліціе рѣсѣскѣ пентрѣ каѣсрї, къндѣ ар ерѣмпе дп Тѣрчіа вр'о рескъларе; къ прїп цѣріле злтракарпатїче с'ар афла о тѣлѣтїме де магіарї; къ пе 1. Маїѣ се ашѣпѣтѣ лѣкрѣрї пѣде ші сѣрїѣсѣ; къ мѣртеа лѣ Іожїка, Сеченї ші алї Телекї, а ествїа дп Лондонѣ кам деодатѣ, ар фі опѣрїтѣ червїчеле тѣлѣтора; къ копѣсїнеа лѣкрѣрїлорѣ дп Еѣропа а ажѣпѣ кълнеа, дпкътѣ пѣ шті азї че с'а маі пѣскочї тѣнї.

Дп ЦЕЛАРА РОМЪНЕАСКЪ аѣ камереле леціслатїве вакапѣцѣ, дѣпѣче дедерѣ адреса ла къвѣпгѣлѣ де тронѣ (дп Фѣіеа вїіт). — Дп Молдова се рѣтрасерѣ дої міністрї Рола ші Балш діп каѣса дппѣтѣрїлорѣ пентрѣ прочесѣлѣ адеѣерїлорѣ дела Пѣтра ші мїп. прїм. Елѣрѣнѣ дпкъ ші дѣ демісінеа; се креде къ ші дп Бѣкѣрешті се ва скїмба міністерїлѣлѣ. — Дѣчеле де Браѣантѣ фїлѣлѣ рѣцелѣ Белціей вїсїтѣ капітала Рѣманїей, іастїтѣтеле, камера ші міліціа еї, фїндѣ прїмітѣ къ тѣтѣ онѣреа ші пе ла Цїрціѣ порпї ла Константінополе. — Мїп. І. Гїка ші В. Алѣксандрї се дѣсерѣ ла Іашї сѣ се дпцелѣгѣ дп каѣса компѣнерїі кабїнетѣлѣ діп Мо'дова. —

Filea de josu, 1. Martiu 1860.

(Proiecte practice pentru școle.) — Dela multī barbati demni de stima au esitu in acēsta Gazeta noue multu stimata in timpī de mai nainte si mai dincōce multu articuli buni, desteptatori si revarsatori de prefacere in cultura; un articulu inse ca acela nu, care deadreptulu se arate causele principale, pentruce nu se intemeiēza mai cu deadinsulu școle populare, si earasi, de ce supusii nostri spiritali afara de obiectulu atingatoriu de a sa prefacere prin invetiatura, cu privire la puritatea credintiei si a moralitatiei sale, din ce in ce devinu la stare totu mai superatōre. — Ca sufletariu de 22 ani marginindume pre a mea pucintca esperintia, spre acestea acuma aieptate obiecte de cause principale — dupa pareremi — aflu acestea. —

Ad 1. Ca supusii nostri spiritali stagnēza in inertia firēscā la cestiuēna redicarei de școle si suntu nesupusi spre darea prunciloru sei la invetiatura.

Candu cu privire la acestu punctu se face mai cu osebite impu-tatiune numai si numai indiferentismului preotimei, nu este adeveru deslucitu si de totu temeinicu. Ore preotii familisti nu s'ar bucura din sufletu pentru o scolutia catu de mica in parochia loru, ca anca cu atata pre unu anu ori doi se preintimpine in catuva chiertuelile ce au a subporta pre la școlele elementare depre la orasie. Apoi, care totusi ar fi causa, ca nu se redica mai cu deadinsulu școle comunale cercate de invetiacei si invetiacele, prevediute cu docentii si cu alte trebuintiose?

Nu potiu se sciū, starea feudalismului de mai nainte, sēu altu reu innascutu, inima poporului nostru o a corruptu intr'atata, in catu chiaru spre acele care se atingu de onōrea sa si de binele seu celu fericitoriu, se fie pentru anteia pornēla cu nepasare, aceleasi mai multu silitu, decatu eshortatu se le faca. — Pentru esemplu: in giurulu acesta sciū vreo 5 parochi, ale carora case parochiale devenindu a fi nedestoinice, insedarnica lea fostu eshortatia si staruintia facie cu poporantii sei pentru din nou cladirea caseloru sale parochiale. Dupa ce inse a recursu la on. c. r. deregatoria politica se indrepta de aici oficiosulu „muss sein“, dupa care in scurtu se bucurara acei parochi de case noua, prevediute cu incaperi, incatu parochulu se nu mai fie silitu a locui in una odaie cu servitorii sei. Ear acuma pre acolo se bucura si poporantii de comoditatile parochiale ce si loru le servescu spre onōre. Deci, fara indoiēla in puterea acestui oficiosu cuvintu, s'ar putē cladi cu usurate si școle comunale. (Prea adeveratu, cu „muss“ se potu face multe fōrte bune; vai ansa de acelu poporu, care numai de frica altora face binele. Red.)

Inainte de acēsta cu 24—25 ani in acēsta parochia substa invetiatura prunciloru in stare bunisiōra. De aici pene in Turda, cu bucuria se vorbia despre invetiatura care o preda fostulu, ear' acuma repausatulu docente Eremia Grigorie, nu in școla publica, pentru ca n'a esistatu, ci numai in locuintia sa. Si din a cui ordinatione s'a creatu acestu demnu de lauda provisoriu de invetiatura? numai si numai prin influentia fostului școlgăbira: numitu Găal Samuilu, care totuodata cu spesele sale a prevediutu pre invetiacei pre lenga alte scriptoristice si cu A B Cdare in limba magiara, in catu dintra invetiacei depe acelu timpu, unii si astadi citescu si cevasiu si scriu in limb'a materna si magiara, cunoscu si ceva aritmetica.

Eata dar' in intelesulu celoru mai nainte dise si conformu in alteloru ordinationi guberniale unu midilocu scurtu si siguru totuodata, spre a se putē redica cu inlesnire școle comunale, fara atatea mu-strari, vorbe multe si perdere de timpu. —

Observare: dela a. 1850 incōce n'au lipsitu cele mai multe in-nalte ordinationi, parte recuiratōre; daca esista ori nu școla, ori fundu pentru școla; care comune spre acestu scopu s'ar putē centralisa la olalta; parte earasi, spre a da conspecte, despre docente si numerulu frecuentatoriloru de școla, despre catimea cartiloru trebuintiōse? etc. Apoi școle mai nu sunt ca in palma. Nu sunt, ca incontra acestui indiferentismu alu poporului se pretindu pasi mai energiosi decatu o simpla eshortatiune din partea preotimei facuta chiaru cu crocea si cu erangeliulu in mana. Pentru esemplu eu anca la anulu 1852 din capulu locului ca fundu scolastica esoperasemu o sesiune desiarta in vecinatate cu beserica ca de 1000 stanjini patrate, ear' pentru a se redica școla pre acestu fondu in daru capatatu; de atunc incōce totu staruescu si eshortezu, inse cu resultatu dupa eum la un locu dice marele apostolu Pavelu: „Facutumamu arama sunatōre si chimvalu resunatoriu.“

Cu tōte acestea, in acele tienuturi ale țierei, pe unde sunt satele dese ansa mici de totu, planulu a se redica școle comunale mai respundietorie scopului se pōte infiantia numai, dēca doue ori trei comune vecine, sub inspectiunea unu parochu ceva mai bine adaptatu in sciintie, spre redicarea unei școle, cu puteri asociate s'ar reuni la unu locu. Ear' unde nicidecum nu esista locu pentru școla, dēca acelasi nu se pōte procura prin schimbu din proprietatea comunei, sēu prin cumparare pretiuita, acolo se se redice școla in cemetierulu besericei, caci ambe aceste sunt scopuri sfinte si sfintitōre, si demne de a se numi vecine *). —

(Va urma.)

*) Nu e trebuintia a se lua dela morti pentru cei vii. Mai tōte satele din comitate au locuri pustii chiaru pe la midiloculu satului seu la o margine, destinate numai pentru gasce . . . Apoi se nu uitamu patenta urbariala din an 1854, prin aceea se da locu destulu. Red. —

Кърсърїле ла вѣрсѣ дп 16. Априлѣ к. п. стаѣ ашеа:

	Вал. азст. фр. кр.
Галвинї дп'сѣрѣтшті	6 32
Авгсѣврѣ	114 —